1. VI. ter Bd. ~~Vorwort.~~ K. 5M/1

Előszó.

Szokatlan, hogy valamely író, ki még él s talán munkára sem képtelen, ennyi töredékkel lépjen közönség elé, mennyit e kötetben vesz az olvasó. Az ilyenek, ha nem *de funere domini rapta*, méltán nyomhatnák szerzőjökre a könnyelműség vádját. Azért, mi ritkább szokásim közé tartozik, nem hagyhatom őket néhány sor előszó nélkül.

Az idő, melyben e töredékek nagyobb része kelt, nem vala alkalmas hosszabb költői dolgozatokra. Nem, másutt sem, a nyugoti gazdagabb irodalmakban, hol az össze nem pontosulhatott költői erőt szintén apróságokban elforgácsolva látjuk; annál kevésbbé nálunk, az 1849 utáni leveretés ~~korában~~ időszakában, mely kivált a szerző lelkületére ólomsúlylyal borult. Ki egyes dolgozatim évszámára pillant, látni fogja, hogy 1848-ig, három év alatt (pedig szellemnyűgző hivataltól éjente lopott órákban) négy nagyobb dolgozatot fejeztem be, több-kevesebb sikerrel. E korból nincsenek töredékeim; és ha a szomorú catastropha közbe nem jő, később is alig hagytam volna valamit befejezetlen. De jött az általános izgalom, jött a csüggedés kora. Mint a patak, melynek útjába sziklatömbök hengerültek, egyszerre irányát veszti x: egy része tóvá tespedt, más része több ágra szakadva keresi a kifolyót, de különböző szerencsével; némely ágacska vékony hegyi csurgó alakjában menekül, más vadvíz gyanánt bukkan elő, más, egy darabig futva, posványnyá lapul, vagy iszap és fövénytalajban vész el: úgy voltam én. Hajtott a munkaösztön, de nem találtam irányomat. Az a derült nagyobb munka, melyben 1848 előtt hős-idylli képeket kezdtem rajzolni (Toldi), elvesztette rám varázsát; más, kedélyemhez s az általános hangulathoz illőbb tárgyat kelle keresnem. Így fogtam a *Bolond Istók* első énekébe, mely mű, feszetlen alakjában, mind subjectiv élményeim s érzelmeim, mind a közhangulat humorának kifejezésére alkalmasnak látszott. De a munka nagynak volt kezdve, a meder is nálunk szokatlan: kétely fogott elő, vajjon minden rápazarlott erőm és időm után is fogja-e élvezni a magyar közönség. Annyival igazoltabbnak hivém ez aggodalmat, mert a belőle egy vidéki lapban) megjelent mutatvány (csak-

(név nélkül

nem az egész első ének) mondhatni semmi figyelmet se gerjesztett, s ha egy nagyon competens műbirónak évek múlva tett nyilatkozatát kiveszem, (ki az <u>ismeretlen</u> szerzőt váltig magasztalta előttem) — bizony a varjú sem károgott utána. Istókkal egyidejűleg, vagy már előbb, némely kisebb munkákat is körvonaloztam. Ilyen lett volna <u>Furkó Tamás</u>, mely a forradalmi bramarbások hőstetteit akart nevetni — sirnom kellett, s abbahagytam. Ilyen a <u>Falu bolondja</u>, mely azt akarta feltüntetni, beszély alakban, mivé lesz a nép közt egy oly költői természet, mely a mostoha körülményekből soha ki nem fejlődhetve, nyomtalanul vész el. Később ez alapeszmét, nagyobb mérvben, a Bolond Istókba vittem volna át. A <u>Betyár</u> czimű néprománcz-kört tárgya miatt nem véltem kiadhatónak valaha. <u>Vojtina levelei</u> egy a hivatlan dúdolókat elriasztó satyra-cyclus akart lenni. Megszántam szegényeket, hisz — <u>magyarul</u> döngicsélnek! Mégegyszer, évek múlva, zaklatott az ösztön, e modorban valamit irni; de már nem ostorozva, inkább tanitólag: s kezdém <u>Vojtina ars poetikáját</u>. De kritikai lapszerkesztésem alatt elég alkalmam volt meggyőződni, hogy praeceptorságom nem kell senkinek — jó, hát nem kell. — Az a néhány <u>stanza</u>, mely Mátyás bevonulását ecseteli, bizonyos efféle látványosság által gerjesztve, egy a nagy király udvarában játszó sajátságú béke-eposz kezdete lett volna. Csaba tervezései nyomták háttérbe; itt leginkább a stanzák alakja végett áll.

Azonban egy (~~dörzs~~ 1853 óta ~~észr~~ tapasztalt) physicai változásom mindinkább elcsüggeszte, hogy nagyobb művet valaha befejezhessek. A kisebb költemények ez idő tájt meglehetősen felszaporodtak: de minden kisérlet, a nagyobbakat egész kitartással révpartra vonszolni, csak fájdalmas elégedetlenségben végződött. Így lettem én, hajlamom, irányom ~~természetem~~, munkaösztönöm daczára, subjectiv költő, egyes lyrai sohajokba tördelve szét fájó lelkemet. Midőn e convulsiók után nyugalmam visszatérni kezdé: a balladákhoz fordulék. Ezek elsőjét („Rákóczyné", mely azonban most sem „opportunus" ~~jelenhetik meg~~) még 1848-ban irtam, csupán népdalunk nyomain indulva, előbb mint csak egyet is láttam volna az éjszaki balladákból. A forma tetszett, nekem is másnak is; s elcsüggedve hosszabb lélekzetű munkák befejezhetése felől, egy balladakört terveztem: <u>A Hunyadiak</u>. Három-négy balla-

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

da lett az eredmény. Nem sorjában akartam megírni, hanem
majd egy, majd más kiválóbb mozzanatot ragadni meg,
azután úgy kötni össze egy egészszé. De meg kelle
győződnöm, hogy százával a ballada nehezen jő; s ha
ihlet jőne is, egység bajosan lesz.

Ha még fölemlítem, hogy ~~Losonczit~~ 1848-ban,
egyenesen a népre hatni akaró iránynyal volt írva~~[illegible]~~ ⧧
~~[illegible]~~ s hogy Tassót és Ariostót nem
vala szándékom egészen leforditani, csak kisérletet tevék,
minő hang s forma lenne alkalmas mindenikhez: módosított
be is zárhatom ez apologiát, Goethe
szavaival:

Wie ich Zeit und Muth verthan: } petit.
Zeugt das Büchlein lustig an. }

Pest, márcz. 1. 1867.

A szerző.

⧧ s így inkább krónikás
modorban tartva;

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

MTAK 6/1939

K 511/1